

Prof. dr hab. Andrzej Sakson

Wydział Nauk Politycznych i Dziennikarstwa UAM

Opinia o dorobku naukowym dr Wojciecha Kotowicza oraz jego jedno tematycznego cyklu publikacji pt. „Aktywność międzynarodowa Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej i polsko-rosyjska współpraca transgraniczna z perspektywy teorii paradypplomacji”, stanowiąca podstawę do wystąpienia o nadanie stopnia naukowego doktora habilitowanego

I. Charakterystyka dorobku naukowego

Dr Wojciech Kotowicz urodził się 1 kwietnia 1977 r. w Węgorzewie. Dyplom ukończenia studiów magisterskich na kierunku politologia i nauki społeczne uzyskał w 2001 r. na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim (UWM) w Olsztynie. W marcu 2009 r. uzyskał stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie nauk o polityce na podstawie rozprawy doktorskiej obronionej na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego. Promotorem pracy doktorskiej, która nosiła tytuł „Życie polityczne Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej”, był prof. dr hab. Arkadiusz Żukowski. Praca ta pod takim samym tytułem ukazała się w Wydawnictwie A. Marszałek w Toruniu w 2011 r. (autor nie włączył jej do przesłanego recenzentowi zestawu dorobku naukowego).

W latach 2002-2009 zatrudniony był na stanowisku asystenta w macierzystym Instytucie Nauk Politycznych (INP) UWM. Od 2009 r. do chwili obecnej pracuje na stanowisku adiunkta w Pracowni Systemów i Doktryn Politycznych w INP UWM. W latach 2010-2012 pracował na umowie zlecenie w Olsztyńskiej Szkole Wyższej.

Dorobek naukowy dr Wojciecha Kotowicza jest obszerny i różnorodny. Liczy on ogółem 45 publikacji o charakterze naukowym, które ukazały się po uzyskaniu stopnia doktora. Na dorobek ten składają się części prac zbiorowych, artykuły w czasopismach naukowych, redakcja i współredakcja prac zbiorowych oraz raporty z badań. W. Kotowicz prawie w 50% jest współautorem (od 20 do 50%) aż 22 opracowań (są to z reguły publikacje 2-4 autorów).

W skład osiągnięcia naukowego zatytułowanego „Aktywność międzynarodowa Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej i polsko-rosyjska współpraca transgraniczna z perspektywy teorii paradypplomacji” wchodzi następujący cykl publikacji:

- 17 rozdziałów w pracach zbiorowych, które ukazały się w latach 2011-2018. Aż 14 z nich ukazało się w Wydawnictwie ISP UWM, gdzie zatrudniony jest habilitant. Jedynie 3 z nich ukazały się poza Olsztynem (2 w Gdyni, 1 w Warszawie);
- 4 artykuły w czasopismach naukowych: 2 w „Balic Region” wydawanym w Kaliningradzie, „Balic Rim Economies” (Turku, Finlandia) oraz w „Roczniku Integracji Europejskiej” (Poznań) w latach 2011-2014;
- 1 raport, który ukazał się nakładem WNP UWM.

Ogółem 4 opracowania ukazały się w języku angielskim (2 jako tłumaczenie na język rosyjski w czasopiśmie „Balic Region”).

Na pozostały dorobek publikacyjny składają się ogółem 23 pozycje, w tym 10 redakcji lub współredakcji prac zbiorowych (ogół ukazał się nakładem ISP UWM), 5 artykułów w czasopismach naukowych (4 w „Forum Politologicznym”, wydawanym przez macierzysty ISP UWM oraz 1 w czasopiśmie „Afryka” wydawanym przez Polskie Towarzystwo Afrykanistyczne w Warszawie) oraz 8 rozdziałów w monografiach zbiorowych (7 z nich ukazało się w Olsztynie, 1 w Warszawie). Wszystkie 23 publikacje ukazały się w języku polskim i w Polsce (dwóch współwydawcą była Politechnika Lwowska).

Świadczy to o niewielkim „umiędzynarodowieniu” ogółu publikacji dr W. Kotowicza (jedynie 3 z 45 publikacji ukazały się poza Polską). Dziwi to tym bardziej, że habilitant zajmuje się problematyką międzynarodową i uczestniczył w wielu zagranicznych konferencjach naukowych. Około 90% ogółu publikacji ukazało się w wydawnictwie macierzystego instytutu w Olsztynie, co powoduje, że znajomość dokonań naukowych habilitanta w zasadzie nie wykracza poza własne środowisko. To poważna słabość w ogólnym dorobku naukowym W. Kotowicza.

Osobliwością twórczości naukowej habilitanta jest fakt, iż w zestawieniu dorobku naukowego z ostatnich 11 lat nie znalazła się żadna recenzja pracy naukowej. Jest to przejawem szerszego, a wielce moim zdaniem niepokojącego zjawiska, jakim jest niechęć badaczy do pisania recenzji czy omówień (o artykułach recenzyjnych nie wspomnę) pracy innych badaczy (pomijam liczbę punktów, jakie można uzyskać za tą trudną i odpowiedzialną aktywność naukową, szczególnie w przypadku krytycznych artykułów recenzyjnych). Świadczyć to może o relatywnie niewielkiej skłonności do zapoznawania się z najnowszą literaturą, szczególnie z publikacjami ukazującymi się zagranicą.

Inną specyficzną cechą dorobku naukowego jest fakt, iż w 4 pracach zbiorowych, których współredaktorem jest habilitant, nie opublikował on żadnego tekstu własnego. Krótkie 1-2 stronicowe wstępy sygnowane są określeniem „Redaktorzy”. To o tyle dziwne,

iż w Autoreferacie autor szeroko pisze na temat tych publikacji, których jest jedynie współredaktorem (np. omówienie pracy zbiorowej pt. „Polityka pomnikowa w Polsce wobec proradzieckich miejsc pamięci” (4 redaktorów, Olsztyn 2016)). Trzy z tych publikacji to wydruki maszynopisów prac, które ukazały się w wersji elektronicznej na zasadzie „zrób to sam”, czyli CC 3.0 Polska. Posiadają one różnego rodzaju usterki redakcyjne. Słabszą stroną dorobku W. Kotowicza jest niewielka liczba publikacji w recenzowanych czasopiśmie, renomowanych wydawnictwach oraz bardzo skromna liczba publikacji zagranicznych.

Kolejne główne nurty zainteresowań badawczych habilitanta to:

- szeroko rozumiane problemy bezpieczeństwa narodowego i polityki zagranicznej. W obrębie tych zainteresowań mieści się 12 publikacji w języku polskim dotyczących różnych aspektów bezpieczeństwa wewnętrznego i zewnętrznego, np. publikacja pn. „Służby Specjalne w Polsce” (2015 r.), „Oblicza bezpieczeństwa: uwarunkowania zewnętrzne i wewnętrzne” (2018), czy „Bezpieczeństwo narodowe i międzynarodowe na początku XXI wieku” (2018);
- problemy demokracji i władzy w kontekście demokracji partycypacyjnej. Na uwagę zasługują takie prace jak: „Demokracja partycypacyjna jako typ demokracji” (2017); „Problemy z wolnością słowa na początku III RP – wybrane przykłady” (2018); „Władze państwowe i kościelne wobec wolności słowa” (2016);
- problemy współczesnej Afryki. W nurcie tych zainteresowań mieści się 9 publikacji dotyczących m.in. takich kwestii jak: „Współczesne koncepcje rozwojowe Afryki – paradygmaty i wyznania” (2011); „Problem bogactwa i biedy we współczesnej Afryce” (2010); „Problemy na granicy afrykańsko-europejskiej” (2010) czy „Polityka bezpieczeństwa Związku Radzieckiego/Rosji wobec Afryki w XX wieku” (2014).

Dr W. Kotowicz jest autorem licznych ekspertyz wykonywanych w strukturach WNP UWM.

Ważnym przejawem aktywności naukowej W. Kotowicza jest udział w międzynarodowych i krajowych projektach badawczych. W latach 2009-2017 uczestniczył w 14 różnorodnych projektach badawczych o zasięgu krajowym jak i międzynarodowym. Dotyczyły one m.in. stanu demokracji lokalnej, funkcjonowania lokalnych i regionalnych systemów politycznych czy też polskiej polityki wschodniej w kontekście współpracy zagranicznej województwa warmińsko-mazurskiego.

W. Kotowicz wraz z zespołem aplikował o uzyskanie 11 grantów badawczych dotyczących głównie współpracy transgranicznej pomiędzy Obwodem Kaliningradzkim a Polską.

Na uwagę zasługuje duża i zróżnicowana aktywność w konferencyjnym życiu naukowym. W latach 2004-2019 habilitant wygłosił ogółem 71 referatów. Na 20 międzynarodowych konferencjach przedstawiał w formie referatów swoje ustalenia badawcze. Konferencje te odbywały się m.in. we Lwowie (czterokrotnie), Wilnie, Helsinkach, Sibiu (dwukrotnie), Kaliningradzie (dwukrotnie), Kłajpedzie oraz w Łodzi i Olsztynie. Aż 17 referatów na konferencjach międzynarodowych było wygłoszonych w języku angielskim lub rosyjskim.

Na konferencjach krajowych zaprezentował 51 referatów w takich ośrodkach akademickich jak Wrocław, Toruń, Rzeszów, Poznań, Warszawa, Gdańsk, Lublin, Gdynia, Kielce. Większość tych wystąpień miała miejsce na macierzystej, olsztyńskiej uczelni.

Żałować należy, że ta godna podkreślenia aktywność na międzynarodowych konferencjach nie owocowała większą liczbą publikacji zagranicznych. W. Kotowicz był także przewodniczącym lub sekretarzem 34 konferencji naukowych o zasięgu międzynarodowym i krajowym.

Habilitant od wielu lat prowadzi zajęcia dydaktyczne, dotyczące m.in. takich zagadnień jak: polityka zagraniczna Polski, współpraca transgraniczna jednostek samorządu terytorialnego, współczesne demokracje, negocjacje międzynarodowe. Pełnił funkcję promotora pomocniczego w jednym przewodzie doktorskim. Jest promotorem i recenzentem prac licencjackich. Recenzuje publikacje naukowe przeznaczone do druku. Odbył liczne (6) staże zagraniczne, m.in. w Kaliningradzie, Erywaniu (Armenia), Skopie (Macedonia) oraz Kiszyniowie (Mołdawia) oraz jeden staż w Polsce (WNPiD UAM). Jest członkiem szeregu towarzystw naukowych, m.in. PTNP. Pełni funkcję koordynatora uczelnianych umów międzynarodowych oraz innych komisji uczelnianych. Jest m.in. członkiem Senatu UWM.

Aktywnie uczestniczy w rozlicznych pracach organizacyjnych, m.in. jako członek komisji konkursowej Olimpiady Wiedzy o Polsce i świecie współczesnym. Jest opiekunem studenckiego koła naukowego. Wygłaszał liczne prelekcje. Aktywnie uczestniczy w działalności popularyzatorskiej w lokalnej telewizji i radiu. Jego aktywność była dwukrotnie wyróżniana Nagrodą Rektora UWM.

Habilitant podaje jedynie H – indeks (5) i liczbę cytowań (50) w bazie Google Scholar. Nie prezentuje innych wskaźników takich jak: baza JCR, lista ERIH, sumaryczny Impact factor wg. listy JCR, liczbę cytowań wg. bazy Web of Science czy indeks Hirscha publikacji wg. bazy Web of Science.

II. Uwagi o osiągnięciu naukowym

Problem aktywności międzynarodowej Obwodu Kaliningradzkiego (OK) w kontekście bezpośredniego sąsiedztwa Polski z enklawą Federacji Rosyjskiej, stanowi ważny i aktualny problem badawczy. Nasz wschodni sąsiad, jako największe terytorialnie państwo na świecie, odgrywa istotną rolę w polityce międzynarodowej. Stanowisko Rosji w kwestii bezpieczeństwa m.in. z uwagi na bezpośrednie sąsiedztwo OK z obszarem NATO i UE stanowi istotne znaczenie dla Polski oraz dla wszystkich państw Zachodu. Potencjał militarny Rosji stanowi realne zagrożenie dla bezpieczeństwa globalnego i europejskiego. Polityka Moskwy w sprawie OK śledzona jest z dużym zainteresowaniem nad Wisłą.

Podsumowaniem wieloletnich badań W. Kotowicza nad OK jest wskazane osiągnięcie naukowe noszące tytuł „Aktywność międzynarodowa Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej i polsko-rosyjska współpraca transgraniczna z perspektywy paradyplomacji”. Celem głównym cyklu 22 publikacji jest aktywność zagraniczna oraz wpływ otoczenia międzynarodowego na funkcjonowanie OK. W Autoreferacie czytamy, iż aktywność międzynarodowa OK zostanie przedstawiona „przez pryzmat paradyplomacji, politycznej regionalistyki oraz z uwzględnieniem czynnika enklawowości, jako istotnego elementu determinującego status, pozycję i rolę Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej” (str. 6-7).

Swoistym wprowadzeniem teoretycznym do cyklu publikacji stanowią trzy artykuły dotyczące paradyplomacji („Paradyplomacja w naukach politycznych – przedmioty subpaństwowe jako aktorzy stosunków międzynarodowych” (2018), aktywność regionów („Aktywność międzynarodowa regionów Federacji Rosyjskiej” (2018), „Metodologiczne i teoretyczne problemy politycznej regionalistyki”(2013)) oraz pojęcie enklawy („Enklawy w stosunkach międzynarodowych na przykładzie Obwodu Kaliningradzkiego Federacji Rosyjskiej” (2018).

W kolejnej części cyklu umiejscowić można różne przejawy aktywności międzynarodowej OK. Dotyczy to stosunków z UE („Obwód Kaliningradzki FR w stosunkach unijno-rosyjskich” (2011)), Niemcami („Obwód Kaliningradzki w relacjach rosyjsko-niemieckich na przełomie XX i XXI wieku” (2016)) oraz Litwy („Obwód Kaliningradzki w relacjach litewsko-rosyjskich na przełomie XX i XXI wieku” (2013)).

Szczególne miejsce w tej aktywności zajmuje Polska. W cyklu publikacji znajdujemy ogółem 12 artykułów poświęconych relacjom na poziomie państwowym jak i regionalnym. Na uwagę zasługują takie publikacje jak: „Polityka zagraniczna Polski a Obwód

Kaliningradzki w latach 1990-2013” (2014); „Problem Zalewu Wiślanego i Cieśniny Pilawskiej w relacjach polsko-rosyjskich – historia i współczesność” (2013) czy „Zawieszenie małego ruchu granicznego między Polską a Rosją” (2018).

Szereg publikacji poświęconych jest różnym aspektom relacji pomiędzy OK a województwem warmińsko-mazurskim („Polska polityka wschodnia a współpraca zagraniczna województwa warmińsko-mazurskiego” (2013); „Demokracja lokalna a współpraca na pograniczu polsko-rosyjskim” (2012)).

Ocena merytoryczna cyklu publikacji nastęrcza różnego rodzaju problemy, które z reguły nie występują w przypadku monografii. Oto niektóre z nich, istotne z punktu widzenia osiągnięcia naukowego habilitanta:

1. Trudno jedną z 22 publikacji (często 6-10 stronicową) uznać za odpowiednik wstępu, stanu badań czy pogłębionych rozważań dotyczących struktury pracy i spraw warsztatowych.
2. Kwestie dotyczące zastosowanej metodologii są nieostre i trudne do uchwycenia przy tak dużej liczbie publikacji. Uwagi dotyczące różnorodnych metod i technik badawczych przedstawione w Autoreferacie, należy uznać w znacznej mierze za deklaratywne i postulatywne. W poszczególnych artykułach trudno znaleźć uwagi na ten temat.
3. Rozciągnięcie w czasie publikowanych artykułów (2011-2018) powoduje „nieciągłość narracji”. Tak np. charakteryzując stosunki OK z UE, czy też z Litwą oraz z Niemcami narracja kończy się na latach 2011-2013-2016.

Po tym okresie czasu miało miejsce szereg różnego rodzaju wydarzeń, które wpływały na procesy analizowane przez habilitanta. Podobna sytuacja, choć w mniejszym zakresie miała miejsce w relacjach z Polską.

4. W cyklu publikacji trudno o całościową i krytyczną ocenę stanu literatury przedmiotu, szczególnie tej nowszej. Tak np. z niezrozumiałych względów habilitant nie sięgnął do takich obszernych monografii jak np.:

- Tadeusz Palmowski, *Kaliningrad – szansa czy zagrożenie dla Europy Bałtyckiej? Monografia społeczno-gospodarcza*. Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego. Gdańsk 2013;
- Andrzej Sakson, *Od Kłajpedy do Olsztyna. Współcześni mieszkańcy byłych Prus Wschodnich: Kraj Kłajpedzki, Obwód Kaliningradzki, Warmia i Mazury*. Wydawnictwo Instytutu Zachodniego, Poznań 2011 (szczególnie strony: 409-563; 739-773). Wydanie niemieckie 2016.

Godne polecenia są artykuły publikowane na łamach „Przeglądu Strategicznego” czy „Środkowoeuropejskich Studiów Politycznych”. Autor marginalnie wykorzystuje cenne opracowania źródłowo-materiałowe, takie jak np. Serie Raportów Ośrodka Studiów

Wschodnich (ostatnia publikacja: „Twierdza Kaliningrad bliżej Moskwy” (2019) czy też olsztyńskiego Ośrodka Badań Naukowych (wieloletnia seria „Obwód Kaliningradzki. Fakty. Wydarzenia. Opinie”)).

Poziom merytoryczny cyklu publikacji jest wysoki. Dominuje w niej analiza z zakresu politologii i historii najnowszej. Istotnym elementem ocenianych prac jest również opis podejmowanych zagadnień wspierający w sposób logiczny i uporządkowany analizę i wyjaśnienia podejmowanej problematyki. W tym kontekście zauważam brak wyrazistej periodyzacji aktywności międzynarodowej OK. Dyskusyjne jest twierdzenie autora, iż głównym problemem w relacjach pomiędzy Polską a OK jest kwestia Cieśniny Piławskiej i przekopu Mierzei Wiślanej. Nie tylko z moich badań wynika, iż z punktu widzenia RP dominują aspekty bezpieczeństwa militarnego, czyli potencjał wojskowy zgromadzony w OK, który w przypadku konfliktu zbrojnego (w tym wojny hybrydowej) stanowi główny problem dla obu stron a dla Polski w szczególności. W tym względzie na myśl przychodzi analogia historyczna z Prusami Wschodnimi, które w okresie międzywojennym były enklawą Niemiec, stanowiąc 1 września 1939 r. bazę wypadową do ataku na Polskę (por. m.in. A. Sakson, „Geostrategiczne aspekty „problemu kaliningradzkiego””, „Przegląd Strategiczny” 2011, nr 3; tegoż: „Obwód Kaliningradzki a bezpieczeństwo Polski”, „Przegląd Strategiczny” 2014, nr 7).

Za oryginalne i wnoszące nową wiedzę i interesującą inspirację uważam udowodnienie przez habilitanta w procesie badawczym tezy o istotnej roli aktywności międzynarodowej OK z punktu widzenia paradyplomacji. W tym kontekście należy stwierdzić, że opiniowany dorobek naukowy ma charakter politologiczny. Autor poprawnie posługuje się warsztatem teoretyczno-metodologicznym, właściwie formułuje problem badawczy. Poszczególne artykuły napisane są językiem zrozumiałym, a myśli prezentowane są w sposób przejrzysty.

III. Konkluzje

Stwierdzam, że dorobek naukowy oraz monotematyczny cykl publikacji dr Wojciecha Kotowicza spełnia kryteria dotyczące przyznania stopnia doktora habilitowanego. Wnoszę o dopuszczenie habilitanta do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego.

Poznań, dnia 11 stycznia 2021 r.

Andrzej Sakson